ऐतिहासिक पत्रस्तम्भ

नरसिंहसाहिले लेष्याको चिठि विजिनिस्उतार— ——

उप्रान्त लखनौको र अंत जगाजगाको पाया सुन्याको समाचार लेषि पठाउनु भनि मर्जि भयाको गजुदिहैदरनवाफ अमिन् हुदा बिलकुल अख्तियार आगामिरलाई तुल्याई नवाबि दियाको थियो तेसैले आसफ्दौलानवावका पालादेषि वढोको पुरानु राष्याको जो दौलथ थियो त्यो र केहिपछिको स्मेत गरि भारि माल असवाव आफ्ना कायम गरि केही आफु छेउ राष्यो केहि अंत सार्‍यो भन्या एसैबातको षल स हुन जादा नवाव गजुदिहैदरकि बेगम्नेर. एसैको छोरा नवाव नसरदहैदरले सल्लाह गरि पुरानु अघिदेखि राष्याको दौलथ एसले विछुत पार्‍यो हाम्रा कायममा पनि रहन्या भएन अब र एस्को वदला मिर्जाहकिमलाई अख्तियार गरि राषन्याहो भनि टहराई फर्कावादबाट झिकाई आगामिरको वदला मुक्त्यार तुल्याया आगामिर भन्या उसै वषतमा लषनौमा वरन्या वडा साहेव संगगै वस्यो र यो त हाम्रो मानिस हो एसले निमकहरामि गरि आयाको छ । हाम्रो मानिस देउ भनि वढि वेगम नवाफबाट मिर्जा हकिमलाई उसै वडासाहेव छेउ आगामीरलाई लिन पठाउदा आफूले गर्‍याका कारोवारको फारक लियाको मोहोर देखाउदा फारकत भयाको थिएन । कसले फारक गरिदियाको हो भनी सोध्दा निदान मोहोरको छाप राषन्या मानिस संग मिलि आफैले गर्‍याको टहर्‍यो तपनि लषनौबाट भागी हामी छेउ फर्कावाद गयाको थिइस तेस्तै गरि पनि यो हामी छेउ आयो भनि वडासाहेवले भन्दा यस को र तेस्को धेरै फरकछ । आगामीर त हाम्रो पनि गुलाम हो भन्दा आगामिरको जिउ मात्रै सौपन लाग्यो अरू असवाव कविला आफु छेउ राष्यो तेसै वष्तमा स हवले आफ्ना असपासका पलटनलाई नजिक राषि सावधान भयो नवावले पनि दौलत असबाव र आफ्नु गुलाम समेत लिउला आफ्नु गुलाम असवाव पाइयेन भन्या जगापनि हाम्रो ठहरिएन भनि आगामिरलाई लियेन वलले लिनसके न असवावकविलाकार्थ दिन्या होकि भनि— सदर कौसलमा साधौला र जो हुकुम आउला सो काम गरौला भनि लखनौको वडासाहेंवले जवावदिया भित्र संच आगामीरलाई असबावस्मेत कानपूर पठइदियो वडोलाड गवरनल र सदर अमिन २ जना कानपूर गयाछन्. नवाव नसरदहैदर पनि कानपुर साहेवानसंग मिलाप गर्न गयाका छन । आगामिरका कुरा पनि ताहि हुन्छन् जंगीलाठ पनि त्याहावाट साजविहानमा पश्चिमतरफ जान्छ. लाठगबरनल पनि पश्चिमै तरफ जान्छ लाठगवरनल पनि पश्चिमै जान्छन् जो सदर अमिन थियातिर फर्कि त्याही ... मा रहन्या गरि आउछन् । कलकत्ता टाढा पर्‍यो पनि धानफिराद गर्न्या कौशलको जगा त्याहि ठहर्छ भनि भन्छन् । अगामीरका निमित्त २ थरका मनमा कसरै जस्तो छ क्या हुन्छ पछि पायाको षवर लि विन्ति गरौला माघशुदि २ रोज १ शुभम्— — — — — — — — —

अर्जि

उप्रान्त साहेव मनिराम पाठक भन्या आजकाल अल्मोढाबाट नैनताल जान तयार भयाका थिया भाइलाइ

लाहूर पठायाको छ म पनी ज्याहाँ आयाका काममा लागिरह्याकै छु भन्या कुरा गन्या छन् साहेब पश्चिम तरफको षवर भन्या आजकाल अकवर षां सित अंग्रेजहरूको तरकार भैरहेछ राजे गुलाब सिं पनी आफ्ना फौज समेत पिशौरका नगिचमा छन्. लाहूरमा षारिज भयाका सिष सिपाहिहरू पनी कोहि पहिले राजे गुलाबसिंसित जंबुमा गइ भर्त्ति भयाथ्या पछि अरू सिषहरू अकबरषांसित गइ कसं करार गरि भर्ति भयाका छन् जङ्को मन्सुवा पनि गरि राष्या छन् भन्या कुरो सुनिन्छ हाल एतिकै सुनीयाको छ पिछ जो सुनियेला सो षवर लेषि चह्राइ पठाउन्या काम गरौंला ज्यादा काहां तक् लेषि विन्ति गरौं साहेब सर्वज्ञ विवेक सागर हुनुहुन्छ विज्ञवर्येष्वलमति विस्तरेण मिति ज्येष्ठ वदि १४ रोज ५ शुभम्

सदा शुभचिन्तक गरीप ब्राम्हण काशीदत्त पंडितको चतुर्वेदोक्त शुभाशीर्वाद सहस्रकोटि– – – –

वलिराम पनेरू हरिदत्त अरका जमानि लष्याको— –

श्रावन लाग्न्या संक्रांतिमा ज्याहाबाट गया थ्युं गयाको १५ दिन्मा वरेलि पुग्युं वरेलिदेषि ३ दिनमा मुरादावाद पुग्युं मुरादावाददेषि ८ दिनमा दिल्ली पुग्युं जमुनाको किनारा मशिद भन्याको जगामा डेरा गन्युं १ रात वसि दिल्लि देषि ७ दिनमा हासि भन्याको जगामा पुग्युं वाहां फरंगिको छाउनि रहेछ ठुलो सिकंदर भन्याको २ फरीजंसाहेब १ कर्नेल १ चार साहेब छन् भंथ्या पलटं भन्या रजवं १ कालोपलटं १ रहेछ छाउनिमा राष्याको तोप ११ थियो गारद वस्याको जगादेषी भीत्र तोप कति थीयो यो जानि भित्र जान दियन वाहदेषी येक दीनमा हसोर पुग्युं वाहा उकिन साहेव ७ तोप येक पलटं लीवस्याको रहेछ हमोर देषि २ दीन्मा फत्तेवाज भन्या जाटको मुलुक रहेछ सो जगा अंगरेजको अमल भयाको पाच वर्ष भयेछ कालापलटं २ तोप ७ लि हालन साहेव भन्याको वाहा वस्याको रहेछ अंगरेजको अमल वाहीसम्म रहेछ फटेवाजदेषि ७ दिन्मा मिरापुर भन्याको जगा भर्तासिजाट राजा रहेछ वहाँ पुग्या राजाको दर्वार भन्या राम सहर भन्याको मीरापुरदेषी दषिन २ कोसमा रहेछ यो राजा कत्रो छ भनि सोद्धा २ लाषको मुलुक छ भनि वनिञा वजारीले भंथ्या मीरापुरदेषी सात कोस गै सतरुद्राको षैरातिघाट तन्युं वाहादेषी भावलपुरको अमल लाग्दो रहेछ सतरूद्रादेषी वकान सहरको वाटो गरी ३ दिनमा व्यास गंगामा पुग्यं जलंधर घाट तरी कृष्णगढ भन्याको सहर रहेछ सो वाटो गरी ४ दीन्मा भावलपुरमा पुग्युं श्रीमतषांनवाव रहेछ जातको ज्वलाहा हो भदा रह्याछन् उसका सिपाहि मुसलवान सावार हजार २ रहेछ फेरंगिको भन्या वाहा कोहि गयाको रहेनछ देवान आमद लिषाँको भतिजा वकिल भै दिल्लिमा अंगरेजछेउ गयाको छ भंथ्या सिषसित येस्का कस्तो छ भनि सोद्धा भावलपुर मुलतानका विचमा सुलतान भन्याको सानु जगा मुसलवान राजा वयाको जगाथीयो मुलतान लियाको दोश्रो सालमा रणजीतसिंले मुलतान पनि लियोथ्यो येस पाला गयाको जेठमा रणजीतसिंले मोतिसिं साहेवसिं २ सर्दार २ पलट पठाई मुलतानको जीतपुरमा आई नवाप श्रीमत्षा छेउ हामिलाई मांछस् भन्या साल वंदी कवोल गर मांदिन भंछस् भन्या लडाइ गर्न तयार हो हामि पनि चढि आउंछौ भनि सकति गरी यो कुरा गर्दा भावलपुयाले आफ्नु देवान आमदलिषालाइ पठाई साल वसाल १३।१३ हजारदिनु भन्या कबोल गर्दा साहेवसिं मोतिसिंले जितपुरमा छाउनि मात्र राषि आफु फिरी लाहोर गया भनि वजारी व नयाले भंथ्या नवापका सिपाही सवार संग सोद्धा हामीले पैसाकाहा कवोल्याको छ भनि सिषलाई गाली गर्थ्या तेस पटिका छोरा वडानवाप राजा जो रह्याछन् डरसिषको मांदा रह्याछन् पेट्ले भन्या फेरगि आया वढिया हुदोहो भनि सवै काम नमा रहेछ भावलपूरबाट फिर्दा जौनावाटो गयाथ्युं सोहि वाटो फिन्युं किल्लागढमा आउदा आजकाल रणजीतसिं काहा छ भनि सोद्धा निगलदोमदोमा— –-–श्रीज्वालाजीको दर्सन गर्न गयाको वाहि छ फिन्याको छैन जगा जगाको कुह्लुवा वाहीक भारी फौज आजकाल लाहोरैमा छ भंथ्या फत्तेवाज हासिमा हामि आई पुग्दा जगा जगामा षवर सोध्दा अंगरेजको तोप वारूद गोलि असवाव आजकाल लुध्यानामा जान लाग्यो भनि भंथ्या मेरट्मा आईपुग्दा पलटं भन्या आफ्न गया-

का छैनन् जगा जगामा नया पलटंको पनि भर्ति हुन लागी रहछ लाहोरमा चढाई हुछ भनि सबै येहि बोलि गर्छन्— — — — — —

लाहौरकी षवरसे सालमहुवा ।। दीवान दीनानाथवास्ते लावने । दिवान मूल राजनाजूम मुलतानके । लाहोर से रवाना हुवे ।.। दीवान मूलराजने । सर्कार अंगरेजीको पुश्तपनाह अपनी समझकर । सर्कार अंगरेजीका निविश्ता मंगवा लियाहै । जव आवने लाहौरका इकरार किया है । । मिस्तर हडवरडसाहव लाहौरमे दाषिल हुवे ।. ।मेजर मिगरेगिरसाहव. अमृतसरको रवाना हुवे. और लेफटंट सिलमिस साहव. काँगडको और एक साहव जालन्धरको रवाना हुवे । । अंगरेजी अषवारसे मालूम हुवा. कश्मीरमे कुछ फसाद हुवा सूरत पे हैके. तमाम रैय्यतने हाकम कश्मीरसे नुत्तफिक होकर महाराजं गुलावसिह की. सिपाहवास्ते दषल कर्नेकश्मीरके पहाँचोथी सिपाह मजकूरको दषल नही किया । तर्फैनसे मुकावला हुवा कुछ आदमी तर्फैनके मारे गए । तमाम रहने वाले । कश्मीरके राजा गुलावसिहको हकूमतको नही मंजूर कर्ते है. षवर हैके वास्ते दषल दिलवाने महाराज गुलावसिहको सिपाह अंगरेजी कश्मीरको जावेगी ।.। जालन्धरकी चिठियों से मालूम हुवा मौसम झाडमे जोके सिपाह अंगरेजी. सतलुजके उसरफहै. वदली जावेगी । । और येह भी सुना जाताहैके 'जालन्धरमे वदस्तूर छावनी रहेगी' और लाहौर से फौज अंगरेजीको विलकुल उठालिया जायगा । । और राजा लाहुवेका । दिल्लीमें कैमुय्यद है षवर मषलसीकी सुनी जाती है ।. ।दिल्लीके वडे साहवकी तरफसे. माफिक हुकुम सदरके । विल १५ हजारचौवसौ रूपैका वतरीक इनामके । नवाव झझरवालेकी सिपाहके वास्ते भेजा गया । हुकुमहैके । जोसिपाह झझरकी विच मुहिम्म लाहौरके कार सर्कारीमे शामिल हुईथी । येह रूपया उस सिपाहको मिलेगा ।.। लाहौरकी षवरसे मालूम हुवा । जो सिपाह सिख्ष लाग लडाइ से भागे हुवे थे । शर्मिन्दा होकर अपनी तनष्वाह लेनेके वास्ते । लाहौरमे आरा ।.। वयूजिव तजवीज साहव हजंट वहादुरके ९७ हजार रूपैकी जागीर कंवर कश्मीरा सिहके लवाहकोको और ६ हजार रूपैकी जागीर कंवर पेशौरा सिहके वास्ते तजवीज हुई ।.। राजा लालसिहने राजा भिझरवालेका वरावजजागीरके ५ सो—रूपै दर्माहामुकर्रिर किया राजा लालसिहने हुकुम दियाके । मकान सादावगैरे । बरावज ९ हजार रुपैके कँवर कश्मीरासिहके लवाहेकोंको दिये जावें ।. राजा लालसिहने माफिक हुकुमरानीसाहवके १ लाखरुपै सालकी जागीर वास्ते सर्दार हीरासिह भाई रानी साहवके षास षर्चमें और सिपाह षर्चमे मुकर्रि रहुई ।. ।वषशीगुरु नरायण सिहको वास्ते षर्च सिपाहके । १२ हजार रूपैकी जागीर—मरहेमत हुई. । सुना जाताहै । पलटन् गोरोंकी और तिलगों की वगैरे फौज अंगरेजी मवैसे वरस्ते दर्या सतलुजके आती है उआ वेके जिलेमे लामफौजका वाधा जायगा ।.। लषनउकीषवरमे मालूम हुवा नवाव हमदाउ हुसैन षाव जीरने २२ लाष रूपया 'आमदनी मुल्कका' षजानेशाही· मे दाषिल किया ।.। मालूम हुवा हुकुम गवरनर जनरल वहादुरका आयाके एक पलटन छावनी दिल्लीसे और २ पलटन् छावनी आगरेसे और ६ पलटन् छावनी मेरठसे रवाना होकर जालन्धरमे पहोंचेचुनाचे कुचपलटनोंका तरफ जालन्धर के सुनाजाताहै । शिमलेकी षवरसे मालूम हुवा गवरनर जनरल वहादुर तरक्कुदरषतेहैके शेषइमायुद्दीन नाजम कश्मीर मुलाजिम सर्कार लाहौरकेने कशमीरकी फोजको और रैय्यतको अपने मुतफिक कर्के महाराज महाराज गुलावसिहकी फौजको कश्मीरमे दषलनही दिया इस वास्ते फौज अंगरेजी कश्मीरको भेजी जावे और षर्च फौजका जोपडेगा सर्कार लाहोरमे लियाजायगा ।.। मालूम हुवा हुकुम वलायतका आयाके गवरनर वहादुर मसाहेवान्कौ सलके जिले हिन्दुस्तानपे वास्ते कयाम अपनेके मकान तजवीज करें ।.। जैपरकी षवरसे मालूम हुवा कर्नेल सदर लैन साहव हजंट अजमेरकेने ठाकुर छलमन सिह वेटे रावल वैरी सालकेको राज जैपुरसें षारिज कर्के वंदवस्त रियासत जैपुरका रावल शिवसिह वषशी मुन्नालाल दीवान समेत राम ठाकुर लवाहन् वगैरेध सर्दारोंके सूपुर्द कर्के साहव मौसूफ अजमेरमे पहोचेथे चुंके आपुस्मे सर्दारोंमें निफाक है इस वास्ते वंदोवस्तमे अप्तरी हाल सुनकर साहबममदूहने रावत शिवसिहको अजमेरमे तलव किया है ।.। ग्वालियरकी षवरसे मषूम हुवा शेष फत्त

नामेने गोली तमके कीरामरावकाल कियाके उरर सर करीथी वारषा लीगया रामरावनज्कूर ने वावत इसी— जुरूमकेंशेषफत्तूको फाँसी दिलवाकर मरवा डाला ।। रामरावकालकिया ।। मुष्त्यार ग्वालियरका उमरमे ८० वरसुका है. बीमार लकुवेकी हुई डाकतर चेपसाहवडनका इलाज मालजा कर्ते हैं. इन्दौरकी षवरसे मालूम हुवा जो रूमहाराज हरीरावहुल करकी मरगई गौसमहम्मद षां वेगेरे नवाव सर्दार उस जिलेके । माफिक हुकुम साहवइजंटवहादुरके वास्तेगुजराननेे नजर दसहेरे के इन्दौरसे पहोंच आगरेकी षवरसे मालुम हुवा साहवशेशन् जज्ज आगरेके नेमुसम्मा अजी जुद्दीन नामे डाक अंगरेजीके कारिन्देको के अकसर पुलन्दोमे से चोरी कर्के माल जिनस निकाल लेताथा हुकुम कैद ७ वरस पैरों में वेडी कार सडकका दिया लाहौरकी षबरसे मालूम हुवा मिस्तर जान लारन्स साहव कमिश्नर पंजावकेने रानी साहव वाल्दै महाराज दिलीपसिंह वहादुरकी षिदमतमें अरजकियाके हुकुम वलायतका येहैंके लाहौरका वन्दोवस्त तुम अपनेतौर-पर करो फौज अंगरेजीको उठालियाजायगा रानी साहव उजर्कर्तीहैं फौज अंगरेजी के उठजानेसे वेइन्तजामीरीया—सतकी है इसवास्ते फौजका उठजाना मुझे मंजूर नही है ।।

श्री२

स्वस्तिश्री सर्वोपमा जोग्य सकलगुण गरिष्ट राजभारोद्वार्णसामर्थषड्गग्राही धर्मा औतारमर्जादा महोदधि श्री श्री श्री वडाकाजी साहेव अम्वरसिंह थापा श्री अर्जुन थापाजीको ईत शिवदत्तरायकी आसिर्वाद वंचणि आपके पून्य सैं इहाँ कुसल है आपका कुसल सदा सर्वदा चाहिये जिसने अनेक प्रानीका भला होय उप्रान्त पत्र आपकी मेहेरवानगीका पहुंचता अति मालूम करी आगे आपने लेषा जो राजाको विषत लेषा है वकीलको वी १ षत भेजा है रजौरीके वकिलको जिस तरा होय उसतरा जलदी हमारे पास भेजना तुमको राजा तथा मुसदि भेजने तो तुमने साथ लेके आवना तुमको नहि भेजें तो मातवर आदमी साथदेके वकिलको जलदि हमारे पास भेजना कर्के आपने फर्माय भेजा ईस वातका विति असा जो वकिलको तो इनोने विदाही फर्मा ठहराया था फेर वकिलने यहवातें मेरे पास कही तद मैंने आपको विति लेषाथा तिस्ते वकिलको अटका परषाथा वातें यह काम की ज्यादा हुवा हैं सो आपने यादकरा तिस मा फकराजा को वीषत दिया वकिलको विषत दिया अर्ज कर्के वकिल आपके पासको भेजा है समहकि कत वकिल कि जवानी मालूम होगा मैंनेवी विदा मागा-था मेरे ताई राजाने नं वी मुसदियों नेंथि कहा जो भंडिसें भले आदमी होवो बुलय भेजते हं कुलकोवीषत भेजते हैं उहाँका प्रति उत्तर आवेगे तुमको भेजेंगे आपने वी लेषाथा जो राजा तथा मुसदि तुमको अटकावें तो तुमने ताहाँ बैठना मातवर वकिलके साथ भेजना तिस्ते मैने प्रस्थान श्री भेजा है वकिलके साथ छोराको चर्णके पास भेजा दिया है फागुको मेरो ताईं वी चर्णके पास वोलाय भेजीयेगा आगे और षवर असा जो सिंह अवसर है राजेकी सभउहाँही हैं भूपसिंह कैद करलिया हैं देससिं गुलेरमे भेजा है गुलेरके हरीपुरकी चौकि सिद्धीपुरका गढ मैंनो सिंहका ठीना दाषिल हुवा मानगढ रामगढके किले रारों ने जरा तकरार जैसा कराया ईसपर रामगढ रामगढको मोर्चा लगावनेको कहतेहैं यह किलेबी छुटही जानेहहीपुर सिद्धपुर छुटगये भूपसि कैद हो गया तो मानगढ रामगढ नै वी किसतरा अटकना है गुलेरका काम तो होगया तिस्ते सोहरायहवी है जोनपूरसें तारागढ रिलू मगिते हैं घमंडासबाल सैं रागपुर मागने है गुलेर सारा अमल हुवै पीछे संसार चंदकी चौकि ज्यार भंडिका वैरावैरकोटका लेषन देके सर्फराज कर्के भेजना कर्के सिंहने कहि २ षाहैं तिस्ते देषिये गुलेर अमल कर्के संसार चंदको सर्फराज कर्के भेजता हैं की उसको भि उहीछीरषमा है फौज कटोचो की सभुनदौननै कठिअबा कर्ति है जोको टल हडपरहगामे को कठ्ठे है कोइकहते है जो गुलेरार दवावके वास्ते कठ्ठे हुवैहै कोईकहतेहै जो जस्ताका रागपुरा सिंहको हुटाप देना इस वास्ते कठेहुवेहै काई कहते है जो मंडि——

स्वस्ति श्री गिरीराज चक्रचूडामणिनरनायाणेत्यादिविविधविरुदावली बिराजमान मानोन्नत श्रीमन्महाराजाधिराज श्री श्री श्री श्रीमहाराजगीर्वाणयुद्धविक्रमसाहवहादुरसमशेरजङ्गदेवेषु सदा समर विजयिषु रङ्गनाथ शर्मणः शुभाशीर्वादपूर्वक पत्रम् ञाहाकुशल छौं ताहाँ हजुरको कुशल मंगलभया हाम्रो प्रति पालना होला आगे ञाहाको समाचार भलो छ उप्रान्त ञाहांको हाल सुरत हिजो चहाइ पठायाका बिंतीपत्रले जाहिर भयो हो हाल-बनारसबाट साँहिला भाइले पठायाका चिठी चहाइ

पठायाका छन् विस्तार हकीगत जाहेर होला पटनाहा कि निस साहेव थैं र इपराडिंग्लि साहेबथैं मानिस पठाइ राष्या छन् जो निस्तुक आउला विति गरि पठाउँला ज्ञाहां गर्ना वा रकाज पत्रको तद्बीर राषि होसियारि सित गरिन्या छ. ज्ञाहा पछिको जो हवाल होला विती गरि पठाउँदै रहुँला विज्ञ प्रभुवु किमधिकमिति पौष शुदि १२ रोज ५ मोकाम कचौरवा शुभं— — — —

श्री

निस्तुक षवर वुझि ल्याउनु भनि गोरषपुरमा पठायाको ज्मादार भातषत्रि मेजर दयानिधि पाध्याले पठायाको षवर— — — — —

हामि तानसेनबाट गोरषपूर जांदा हाम्रा सिवाना-देषी ७ कोस पुंढो वर्षचामा १२ सवार आई वस्याका रह्याछन् र तिमिहरू केन ज्ञाहा आई वस्याका छौ भनि सोद्धा गोर्षाले लट्टा पनि गिरायो बुटवलमा लस्कर पनि आई रहेछ भन्या षवर पुग्दा कसो हो हेरि आउनु भनि हामी २५ सवारलाई वेलवावाट पठायाका हो १३ सवार-पछि आउछन् ज्ञाहा आई हेर्दा केहि देखेनौ झूटो षवर भयाको रहेछ भन्या र दोस्तिमा यस्तो केन होला भनि हामिले भन्दा वढिया भन्यौ तसैं हो अव हामि पनि जाउला भनि सवार हरूले भन्या वाहांदेषी मिर हरिया ठानामा पुग्दा चप्रासिको ज्मादार संग भेट् भयो र उसले पनि बुट-वल्मा लस्कर एक हजार भोटचा कुकुर आयो भन्दा सुनिन्छ कसो हो भनि सोध्या र ई कुरा झुट्टा हुन् भनि हामिले भन्यू गोरषपुरमा पुग्यापछि माहाजन् भलाआदमिहरू सित वस् उठ् गरि वातवित् गर्दा अंगरेजको पश्चिम्मा गड्वड् छ गोरषपुरको रस्ता गरि १ विवि ३ साहेव के हि लस्कर षजहना तोपहरू पश्चिम तर्फ जाँदा यस्तो हौरा उठ्न गयो ये साल भन्या ज्ञाहा षड्वड् हुन्या देषिदैन ज्ञाहा लाठ् र जर्नेलनू पल्टन गोरा १ पल्टन् काला पनि आउछ भन्छन् भन्या कुरा गन्यार लाड गर्नेल पल्टन्हरू ज्ञाहा आउन्या रहेछ भन्या उनिहरू आया पछि हामी आउला भनि केहि दिन् गोरषपूर वस्यूं भनि पठायाको रहेछ शुभम्—

श्री दैवषाविद — श्री ५ सर्कार
२ — १

अर्जि— — — — —

ज्हा रना गढ कुमाउको मुषत्यार कमिसनरले सिन-टन् साहेवसंग र पल्टनको कर्नेल हमल ठि संग भेट श्रेस्ताचार गरियो र भयाको विस्तार चरणारविंदको उमेर मिजाज मवारकर डोटि चौतरा साहेवको कुशल क्षेम वारपारको रैताना वेवस्ता विस्तार समेत सोधनी गन्यो र जानत भरे निमकको आउंदो भरम् सहीत सोधनी गन्या वमोजीव जवाव दीन्या काम गरियो फेरि गोर्षा ˝ १ ˝ को र अंरेज सर्कारको दोस्तिमा तफावत् पर्दा दानापुरमा १२ पल्टं पुर्व सुषिम लगायेत् जगाजगामा षवर्दारीको वास्ता फौज राषियो अलमोडामा पनी कपतान् समेत १२५ जवान् गोलंदाज दाषल भ ो गोरा पल्टंका २ कंपनी र काला पल्टं १ अरू थपिन्या छ पश्चीम तर्फ भारी फौजको जमाउ भयाको अर्थ कावुलको गाडी सुजावल वादसाहको हो इन्का वजीर होस महमद षाँले अंगरेजका सल्लामा गादी सुजा-वल् वादसाहलाई नदीदा उस्का उपर लाट साहेवले फौज वंदी गन्याको हो सो षवर हीरातमा पुग्दा हीरातमा आया-को ईरानीहरू भागी आफ्ना मुलुक ईरानमा गयेछ हीरात कामरान् वलाहरू अंरेजसंग मील्या अव आया फौज फीरोज-पुरमा थामिन्छ आधा फौज सायमा ली सुजावल समेत बंबई मंदराजबाट आयाको जंगीलाट काबुल जान्या छन् हाल र भारी फौज दुवै लाट साहेव सतरुद्र वार फीरोजपुरमा छन् ५ तारीष अर्थात् मंसीरको २२दीन जादा रणजीतसंग भेटमुलाकात हुन्या षवर छ भेट मुलाकात भयापछी जंगीलाठ फेन साहेव वेलायेत जान्या छन् भनी वीस्तार गन्यो र तस्को जवाव अंरेज सर्कारको अमलसरीमा छोटावडा कसैको हक् मारियाको छैन जेर्न्किचीत् अपना अपना हक्मा सवै कायेम छन् सुजावल पनी आफ्ना हक् गादीमा गादीनसीन हुनन् येस्मा संदेह छैन वाकी गोर्षा ...... को र अंरेज सर्कार-को दोस्तिमा फरक तफावत पन्याको मलाई याद छैन वरु कि दोटीमा पनी येस्तर्फवाट येस्तै गलुवा षवर जादा र झुलघाट वंद भयाको षवर पुग्दा गोर्षा ˝ १ ˝ ...को र अंरेज सर्कारको नसलन्वाट नसलन् तक्को दीली दोस्ती भयाको छदैछ जो कोही अंरेजको र गोर्षाको लडाइ हुन्छ

भन्या येस्ता कुरा वात गर्ला गीरफ्तार भै जेहेलषानामा जाला भन्या उर्दि मनादी चौतरीया साहेववाट डोटीलयेन् वजारमा फीऱ्यो देषियो सर्कारि दोस्ती मनुष्यसंगको होईनसीरफगादी गादीको दोस्ती हुन्छ गोर्षा ···१··· तर्फ जगा जगाघाट गौडामा फौज रुपिया बढ्याको छैन साविक बमोजीम फौज तर्ताकिदी छर्दैछ दोस्ति पनी कायमै छ कदाचीत् कोही फीतुरती मानीस्ले दोस्तीमा तफावत पारी अंरेजको चढाइ भयो भन्दा भर्मकदूर गोर्षा ···१····· को पहाड जमिन् समेत वेसक लडाइ दीन्यैछ तर येस्ता गल्वा षवरमा वडासाहेवानहरूले सक्चमक् मान्याको हुवैन भनी वीस्तार गरियो र ये वात सच् छ तर यो साल गोर्षा वकीलहेरू पूर्व ब्रम्हा पश्चीम राजा रजौटा लाहोर समेत् जगा जगामा वहुत आवत् जावत् गर्दा चीठीपत्र समेत दील्लीमा पक्रीदा लाठ साहेवले गोर्षाको चमक् मान्याको छ तसर्थ लाठ गवरनर साहेवको हुकुम वमोजीव् ईंचीफ जर्नेल मेवलटन् साहेव अरू ४ साहेव स थमा ली पूर्वतर्फ गया वकीली काममा नेपाल सदरमा पनी पुग्न्या छन् मुद्दा षवर भन्या नेपालबाट मालुम हुन्या छ भनी वीस्तार गऱ्यो सो जाहेर होला गरीव् पर्वर ४पल्टं काला २ पल्टं गोरा २ पल्टं तुरक सवार जंगी लाठ समेत वंवई मंदराजबाट कुच गरेछ रस्तामा छ काला गोरा तुरक् सवार समेत ३० पल्टं र १२ हजार उँट हजार ति हाती २५ सै वंजरा दुर्वेलाठ समेत सतरूद्राबाट फीरोजपुरमा भेला छन् ईरानीहेरू हीरातबाट फर्कि आपना मुलुक ईरानमा गया हीरात कामरान् वाला अंरेजसंग मील्या सलुक् भयो अब र आधा फौज र सुजावल वादसाह साथमा ली वंवइवाट आउन्या जंगीलाट काबुल जान्या छन् आधा फौज फीरोजपुरमा थामीन्या छ रजजीत सींसंग भेट मुलाकात् भयापछी जंगीलाट फेन साहेव वेलायत जान्या छन् भनी साहेवान्हेरू वीस्तार गर्छन् काला पल्टंका सुवेदार ज्मादारहेरूका हेरूका जवांनीर गल्वा षवरमा भन्या २५ हजार पैदल ५० हजार तुरक सवार ७ सौ तोव् जगा जगामा रणजीतसिंको तयारी छ सींहसंग अवस्य लडाई जोरीन्छ जो हुन्छ भन्या वोली छ जुनावे आली साहेवान्हेरूको जवानीर गल्वा षवरको मीजाषादैन अव १०।८ दीनमा जो नीस्तुक बुझी मेला जाहेर गरी पठाउला आइन्दा के हजुरपुर्नु र दीन दुनीका···२····हुन हुन्छ गरीव् पर्वरसको नीगाहा रहया जाला

इतनीमक पर्वदो सेवक चतुर्भुज मल्लको दण्डवत् कुर्णेस सेवा ९५ साल पौषवदी ३० रोज ७ अल्मोडाशु——–

श्रावनसुदि १३ रोजका दिन फूलको पंषा वडोबाटसंग कुतुव साहेवका दर्गाहमा चढाया पंषा चढायाका बखतमा लाषजना जती मानिस जमा भयाका थिया शुभम— ––

त्रीस्वीन् साहेव सावन सुदि ३ का दिन जैपूरमा दाषिल भै रानीजिर महाराजाका षिदमत्मा लाट साहेवको षरीता गुजराई हाजिर रहन्या काम गर्दा राजाबाट साहेवलाई आतरपान दिलाइ विदा दिनु भयो शुभम् –––

लाहोरमा षुसहालसिको छोरा मऱ्यो———

हिजो वडा साहेववाट मुन्ना ज्मादारको जवानी वादशाहका हजूरमा क्या कुरा विति गरी पठाया भन्या जरूरी मुद्दाको अंगरेजी चिठी ३ मेरा नाउमा पनी कलकत्ता लण्डन्का निमित्त पनी आइपुगदा कम्तो बुझियो भन्या अंगरेजी सन १८३९ अगस्त महीनाको ५ तारीषमा काबुल फत्ये भयो दोस्त महंमद षां भागीगयो उस्का छोराहरू पत्रीया सर्कारको दषल भै शाह शुजाउल् मुलुक गादिमा वस्या यस्कुराको वादशाहबाट वडासाहेवलाई मुवारकवाद भनी पठाउनु भयो शुभम्———

९६ साल श्रावन सुदि १४ रोज ६ का दिन दिल्लीवाट लेष्या शुभम्-- ——

लुध्यानाबट जनरल मातवरसि थापाले पठायाका विष्णुदत्त पाठक र पद्मापति पाठकले कह्याका मुष जमानका षवरको फर्द——–

उप्रांत अंगरेजको १२ पल्टन् गोरा षैवरिया विलोचहरूले घुस षाई जलालावादमा पुऱ्यायाको थियो उस्तै विचमा काविलले उता जान दियेन येताबाट उनि षैवरिया हरू डाकमार्न्या भया र जलालावादैमा रहयाको छ तेसै लस्करलाई गयाको रसद र अस्वाव गरि ८८ हज्जार उट लग्याको विचमा डाक् पऱ्यो र उट् अस्वावको पत्ता केहि पायेन काविलको लडाञि हुँदा ३ लडाञि मध्ये २ लडाञि अकवरषाले जित्यो तेस्रो लडाञि हुँदा अकवरषाका कुममा गोली लाग्यो र अंग्रेजले जित्यो उसै वषत अकवरषा

बललिन भनि बलग् बषागमा गयाको छ जादा षेर ३ मंह्ल सम्म तेरा मन पर्दो गर वाहादेखि मेरो निसान् कलकत्तामा गाडौला भन्या जवाप गर्‍यो जान्या वेलामा अंग्रेजले दोस् महमदषालाई गद्दि अंग्रेजको भैरहेछ त लडाञ्ि नगर भन्या वेहोरा अकवरषालाई लेषि पठा भन्यो र दोस् महमदषाले आपना छोरालाई लेषदा अकवरषाले तलाई जहासम्मको दुष देला वाहिसम्मको दुष म पनि दिन्या छु यस कुरामा संदेह मान्नु पर्दैन लडाञ्ि र म हर्कस छोडन्या छैन भन्या वेहोरा लेषिपठायो अजभोली दोस् महमदषाका ७ छोरा ७ बुहारी वेगम् स्मेत लुध्याना किल्लामा कैद छन् दोस् महमदषालाई मसुरि टिपामा लगी राष्याको छ फेरि कलकत्ताबाट लाट् आयो ७ पल्टन् गोरा उस्का साथमा छ उस्को उर्दि काविलाका मनिस त वया हाकि कुकुर विराला रहन पावैनन् भन्न्या उर्दि पठायाको छ लषनौका नवाफबाट मद्दतलाई भनि पठायाको ५ पल्टन् सुनपतमा छ अमोला रजवन् ८ लुध्यानावा रजवन ३ र अरू ताहा पुडो रह्याका पल्टन्हरू पनि तिनिका साथमा जांछ भनि भन्थ्या काविलको वादसाह सुजावललाई अंग्रेजले गद्दीमा राष्या पछि अकवरषाले अव तिम्रो हिरात सर भयाको छैन हिरातसर गर्न्या कोसल गरौ भन्या र लाठ्मेघडौन र अरू ४ साहेंव सुजावल स्मेत भित्र गै येकांत गर्‍या पछि ४ साहेंव वाहिर आया मेघडौन साहेंवलाई तमेंचाहि अकवरषाले मार्‍यो अंग्रेज सवै भाग्या लस्कर पनि अकवरषाले मार्‍यो उसै वखत वादसाह सुजावलले १२ जना गोरा दवाया र उसै वातमा अंग्रेज हामिले धपाया पछि तैंले फेरि गोरालोग् दवायेस् तलाई पनि मार्छु भन्दा मलाई कैद गरिराष् ज्यू नमार भनि वादसातले भन्दा अकवरषाले नमानि तमेंचा हानि सुजावललाई मार्‍यो २ वेगम कुदिकन मर्‍या ७ वेगम कैद गर्‍याका छन् काविलमा रह्याका १२ पल्टन् उकास्त भनि षान्दारको वाटो गरि अंडा गुड्गुड् आयाको हो षान्दारमा लडाञ्ि हुंदा २ लडाञ्ि हारि वाहिवाट हर्‍याको छ औ सिषर भोप्राकोसाथ लदाकमा २४ हजार प्यादा ६ हज्जार घोडाञ्ि सर्दार केसरसिं लाभसिं गै लडाञ्ि गर्‍या सिषले जितेछ र वहांबाट फेरि भोप्राको लस्कर ढेरै आउदा भोप्राको लस्कर ढेरै आयो हाम्रा भन्या लस्कर ३० हजार मात्र छ ताहाबाट मदत पठाउं छौ भन्या हामि ज्याहा वस्छौ मदत पठाउँदैनौ भन्या हामि फिरि आउछौ भनि केशरसिं लामसिले गुलाफसिंलाई चिठी लेषता फिरंगीलाई मद्दत दिन भनि गुलाफसिं पेसौरमा पुग्याको थियो उसै विचमा भोटबाटको चिठि पुग्यो र सेरसिंलाई चिठी लेषि आफु पनि फर्कि भोट तरफ मद्दत पठाउन् भनि आयाको छ भन्या षवर कुल्दोप् राउतले मातवरसिं थापालाई लेष्याको थियो भनि कह्या शुभं———

श्री शिवजी

१०

अंगरेजको र वलुचिहरूको दुइ घडीसम लडाइ हुंदा अंगरेजहरूलाई वलुचिहरूले जिति लपेटी ल्याउदा अंगरेजहरू फेरी अडीकन लड्दा वलुचीहरू बढ्न सकेनन्, फेरी ताँहावाट वलुचिहरू फर्की पहाडमा गै वस्या अंगरेजी भारी फौज पनि ताहिं पुग्यो अंगरेजी फौज सेस्तानका नवापका राजधानीमा पुग्दा मुगलहरूले भारी लडाई गर्‍या. अंगरेजी फौजको मालिक मेघनाटन् साहेंव वहादूरले तोप्षाना जमा गराई फयर गर्न लगाउदा मुगलहरू ढेरै मारिया वकी रह्याका सवै भाग्या सुजावल् मुलुक वादशाह सेस्तानका तष्तमा वस्या वडो उत्सव गर्‍या यो पराक्रम मेघनाटन् साहेंवको हो. यो मेघनाद नामा राक्षसेन्द्रको अवतार हो, यो वचन ··· ··· १० ··· ·· को मंथान भैवर तंत्रमा छ···१४··

नजिमावादवाट आयाका षवर———

रंजितसिंले १२ वर्षको मेला छ म हरिद्वार आउँछु भनि फिरंगिलाइ लेषी पठायो वढिया हो १२ हजार लस्कर लि आउनु भनि जवाव जादा मेरा साथमा ३ लाष सवार छ सबै हिंडछन् मुसलमान् कोहि छैन सबै नोहावन आउन्या छन् भनि जवाव आउदा अंगरेजको फौज आगरा भरथपुर तिर रह्याको र कानपूरगैंह्ल पूर्वतिरको पल्टन पनि लोध्यानामा जमा हुन लागी रहेछ रंजित्सींको पनि सदा कुवरं आफना देवानको छोरा समेत ८० हजार सवार लोध्यानाको नजिक फुटोट भन्याका जगामा आई रहेछ भरथपूरको नजीकको कमौनिका गढिको मुसल्मान १ सर्दार थियो आफना लस्कर लि रंजित्सिं छेउ गैरहेछ रंजिन्सीं भन्या अँवरसमा छन् शुभँ———

श्रीपातस्याह सिराजुद्दीन महम्मद वहादुरश्याह लालहिले दिल्लीके मैं बिराज है मिर्जा मुगलवेगषांन दीवग् नवाव मुष्तार है श्री हुलसन साहव कसोन दरवाजौ किलेका बन्दोवस्त रषताहैं २ अक्षर अलकाव नवाव हैं डरवाद सूबा दक्षिण कुनुसको नम्रतसि ज्यादा सुववेमै लिषेथे सो विनः परवानगी श्री लाट गवरनर जनरलको जारी नहो महा सरफराजी पत्र पढा है ।। और साइवान अंगरेजकी मर्जी वदस्तूर कदीम रषनेकी २५ हजार रुपया महीना इजाफा दे है परंतु पातश्याह इनिकी के तो बार्ता जिसमें मान नही रहता सो मनजूर नही फरमाते है ।। और नवाव मिर्जापुत्र मुषतार कर श्री श्याह जाहर वली अहद वडे पुत्र जो युवराज्य है तिनकी सरकारका मुषतार भया ६० हजार रूपया सालकी आमदनी मैं षर्च ३६ हजार सालका २४ की जमां करनेकी लिषदी थी सो सर्व पर्च किया ११ हजार वढती ऋृग कर्ज कीया सो वली अहद षफर भया निज लक्वभ्रात युषतार किना नवाव मिर्जा हर्षातैं आपसमैं श्याहजादेके नौकरौ तैं मारपीट करी और अंगरेज कैं फिराद करी निवाज अली उसनु पाध्याय बुगैरे ७ बजे नौकरौं पूयाहजा देके कवंध करारा अबरकंद फंकी वर्स्ता लगरही है फिरंगी इन साफ होगा और श्री लाटसम लेतैं वहनां भग्नी युत गुरुकोट ४० को सहै गये है मर्जी तारनससाहव सिकच कीवेहैं इस पर्वत परि फिरंगी गौर्मुख सिवाय काला आदमी किसी भांति किसीकी जागा राज्यका नरहै

जैपुरमै श्री रावल वैरीसाल नाथा वतमुषतार था सो मांदगी रोगतैं काल किरा मरा अवराजा छोटा रानी परिवसिलक्षमणसिंह मुषतार पुत्र है अजमेरका साहव आये पैमुष नारी किसीको दैरीगी

महाराज मानसिहजी जोधपुरके किलेपैं है पुरूष मुषह्नीं देषते हैं महलमैंही रहते है राज्यकार्य जोगी भीमनाथ करैहै प्रागनाथ पुत्र मुषतार निज राज जोधपुरका लुटैहैं अजमेरके साहव लिषा हैं जो उमते १० लाष तुमपर वाकी मामले किया फौज षर्च कंपनीके चढे हैं सो देवो और निज देश प्रजाका स्वचक्र परिचक्र तैं भय मेटो वंदोवस्त करो ह्नीलिषो जो फौज कंपनीको बंदोवस्त करैं सिध्येमहाराज झुणकोजी गुवालेर मैं मादेथे अब धोडाफायदा है राजा झांसीका मरा फिरंगीकी मर्जी तैं भाइनुसका राजा भया साहव वर्दवांन केतै उहांके राजा कुं बाबत वे अदबीके कैद किया राजा कर्म्मसिंह षटपालावाला सैफावाद ३ कोस पटया लेतेहैं कंपूर सिंह सर्दारके कैद किया पांच लाष रू डंक मांगेहैं और वकील कपूरसि घमारकि रंगीके मुलुकमैं आया है इसी भागनें के अंदेसे तैं टिप्काजी बडापुत्र परिके पनी रषी फेरि उठाइली

श्री महाराज रणजीत सिंह सिवसाहव अमृतरस सेती अदीना नगर पहुंचे अर्जी फकीर अजी जुद्दीनकी आई जो लाट स हव १००। रू रिसाले सरकार के कुंभी इनाम दिये हैं परवा ।। मिश्र रूपलालकार दार डवावेके नाम गया जो सोटी नंदपुरमा माषोवालका वन्दोवस्त करना और ५ पांचको ह्नां परमेघटण साहव वैट आहकी महिमा दारी कुंडस इफ सतलुज कै सर्व त्यारी रषनी अर्जि हुइ जो कंधारवाले और सालुषांनके वालिके केला से के किलेवा लौस्तूइरांनकी फौज हटावनै वास्तैं अहृदम्तमाँहुगथा सो श्रुलेषमैं दोनो थोक लडे रात्समै बहु लोग मरि गराजषमी भराको कौलनामा टूटगया दानों धिरां तौंदीवांन दीनांनाा अर्जि हरी जो रूसी सराहके वकील आपके पास आवते है हुकमदिया जो इह्नोकूचंगी फौजकी कवायद दिषाइ नीजीवाल सजीकी फौज कुदेष चंगी जानै और ५०। रू रोजी नोदिवान कृष्णलाल दिल्लीके कौं करे १९ जेउहुं मेगलाटण साहव इसीअब्रुर्क साहव डाकतरसाहव वैट साहव बुगैरै ८ त ९ साहव समलेसेफकीरजी बुगैरेकी साथ अदीनां नगर पास पहुंचे मिश्र रूपलाल वगैरैं कारदार जोइस तरफ सत्तलुजके पैउह्नां हुकुम सरकार तैं २५०। रू रोज हरमुकाममैं साहवौंकुं औरयेते ही फकीरजी होरों कुं सर ५००। रू रोज भरा १० मजल ताइ अदीना नगर तकदियें और धासई धन रसद आदि सर्वहाजर करी साहव तालव पुरु हि जेरी ७ कोस अदीनां नगरसैं पूर्वतरफ आरा सरकारनै कवर सेरसिंह सर्वजलू सतैं लहनां स्वंबमजीठीयाग्नाषि दो वालिया राजा सु चेतसिंहका वेटा इस्तक वाल साम्हीले आनेकुं भेजे सावसव जाइनुह्नौ तैं मिले राजा सुचेत सिंह २५०। रू वेंड साहवके सिरपर सेवारे और कवर शेरसिंह नें ५००। रू मेघलाठणसिरतैं

अरू दो कुल हनाँ सिंघ २ दोकमाँ नाँ देह्ला इह्लाँ सर्वकुं अदीना नगर सरकार डेरे पासनु तारा देरा कराया १००० हजार ११ आदाजतो पछुरीं बुतकी स्वर्णकी ५२ घडे मिठाइके भरे ज्याफत सरकारसैं मे वे विजारती सुधाँसाहवौं कुं ज्याफतमिजमाँनी फकीरजीदी दीनानाथ मिश्र वेलीराम पहुंचाइ और ईंधनछास मैदा अडकुहरू डींकै बुगैरै सामान रसद दीह्री २ को पनी १ रिसाला सवारौंका २ नो बाँसाहवौं की साथ हैं और सिंह साहव मर्नदर वारियौकुं हुकम दिया वसंती पोसाक जडाकु गहर्गेनुमदा सर्वपहरिकैं दरवारसैं आवना २० जेठ प्रविष्ठकीकुं राजा सुचेत सिंह अजीत सिंह नुरम सेर सिंघ मिश्र वेलीराम कुं साहवोकुं दरवारमैं लावनेका हुकम दिया सो वेजाय इह्लांकुं हाथी पौरि चढार;जलूससे तीला राज दिवाग केदार पहुंचेंत दि राजा ध्यानसिंह और धन्नासिंहमलवई साम्हे होकर मिले फिरि सरकार और हीरास्यंघ २ त ३ पैड कदम उठकर वगल गीर मिलेवारांदरी मैं सर्व साहवौं कुरूपै स्वर्णकुरसि निपरि वैठाये मेघनाटन साहव २ त ३ घोडे मीनाकारीके जीन सुधाँ २ तम चेदस्तेग डाक हीरोंके १ तरवार मूठक वजा जडाकुं १ कंठी वडे मोती धुगधुगी उमदा जडाकुसुधाँ १ मूर्ति लाटजी साहव फिरंगी गवर–नरकीका गद कै कु परिचीती हुइ षलीता षतनजर किया सरकार नैं ५००। रू मेघनाटण के २५०। वैड साहवके सिर तैं तसडक करवरि ३ घडी वार्ता दोस्तीकी वाहाल शमलेकी सर्व हिंदुस्थान विलायतौंकी और फौज महम्मद अली श्याहका जारई रानीका जो हिरातसे लडैहै भई फेरि ११ आवाज तोन अंगरेजी की और २१ अवाज तोप सिष्षोंकी सर मुलाकात की षुसी की भइ और षवर अमृत सर्की सेंजाँनी जो तोपषानाँ लहणाँ सिंहके में अग्नि लगी ५ त ६ मनुष जलगये साहव सवार होकर निज डेरे गये षुसी हर्ष भया भती भांति मुलाषात हुइ हैं।